

כינוי קטן / ויליאם (קאני)

אירזני-אילון
האיין

בג'חה

א.

הוא
ע
ז
—
לוא
כס

כשהתעורר גרגור סמסה בוקר אחד מחלומות טרופים גילה שנהפך במיטתו לשרץ ענקי. מוטל היה על גבו הקשה כשריון, וכשהרים קצת את ראשו ראה את בטנו הקמורה, החומה, מחולקת בהתקשויות מקושטות, והשמיכה שבמרומיה, שעוד רגע תגלוש כולה, נאחזת בה בקושי. רגליו הרבות, העלובות בדקיקותן יחסית לשאר מידותיו, ריצדו חסרות ישע מול עיניו.

"מה קרה לי?" אמר בלבו. זה לא היה הלום. חדרו, חדר רגיל של בני אדם, רק קצת קטן מדי, עמד בשקט בין ארבעת קירותיו המוכרים היטב. מעל לשולחן, שמבחר של דוגמאות אריגים שהותרו מצרורן היה פרוש עליו - סמסה היה סוכן-נוסע - היתה תלויה התמונה שגזר לא מזמן מכתב-עת מאויר וקבעה במסגרת מוזהבת נאה. בתמונה נראתה גברת בכובע פרווה וברדיד פרווה, יושבת זקופה ומרימה כלפי הצופה ידונית כבדה של פרווה, שכל אמת ידה נבלעה בה.

מבטו של גרגור נפנה אל החלון ומוג האוויר הסגרירי - טיפות גשם נקשו על אדן הפח - העכיר את רוחו כליל. "ומה אם אמשיך לישון עוד קצת ואשכח את כל השטויות האלה?" אמר בלבו, אבל להוציא זאת אל הפועל לא יכול בשום אופן, כי היה רגיל לישון על צדו הימני, ואילו במצבו הנוכחי נבצר ממנו לעבור אל התנוחה הזאת. ככל שהתאמן להתהפך אל צדו הימני, חזר תמיד והתגלגל אל גבו.

אולי מאה פעמים שב וניסה, עצם את עיניו כדי שלא ייאלץ לראות את רגליו המקרטעות, ולא חדל אלא כשהחל לחוש בצד גופו כאב קל, עמום, שעד כה לא חש כמוהו מעודו.

"אלוהים," אמר בלבו, "איזה מקצוע מייגע בחרתי לי! כל הימים בנסיעות. ההתרגשויות בעבודה גדולות הרבה יותר משהן פה, בבית המסחר עצמו, ונוסף על זה מוטלות עלי גם תלאות המסע האלה, הדאגה לקשרי הרכבות, הארוחות הגרועות והלא-סדירות, המגע עם אנשים שמתחלפים כל הזמן, שתמיד הוא ארעי ולכלל לבביות לא יגיע לעולם. לעזאזל כל זה!" הוא חש דגדוג קל במעלה בטנו; היוז את עצמו לאט על גבו לעבר המשענת שבמראשות המיטה כדי שיקל לו להרים את ראשו; מצא את המקום המדגדג, שהיה זרוע כולו נקודות לבנות קטנות, שעל טיבן לא יכול לעמוד; ורצה למששו באחת מרגליו, אבל מיד שב ואסף אותה, כי המגע העביר בו גלים של צמרמורת.

הוא חזר והחליק אל תנוחתו הקודמת. "ההשכמה הזאת," אמר בלבו, "מטמטמת לגמרי. אדם חייב לישון די צורכו. סוכנים-נוסעים אחרים חיים להם כמו נשים בהרמון. למשל, כשאני חוזר לפני הצהריים לאכסניה כדי להעתיק את ההומנות שהשגתי, האדונים האלה עוד יושבים ואוכלים את ארוחת הבוקר שלהם. לו רק ניסיתי אני לעשות ככה אצל המנהל שלי - בן-רגע הייתי עף מהעבודה. מי יודע, בעצם, אולי הייתי מרוויח מזה דווקא. לולא הבלגתי למען הורי, הייתי מתפטר מזמן, הייתי מתייצב לפני המנהל ואומר לו את דעתי מעומק הלב. אין ספק שהיה נופל מהמכתבה! ואיזה מין מנהג

משונה הוא לשבת על המכתבה ולדבר מגבוה עם העובר, שבגלל שמיעתו הכבדה של המנהל עוד נאלץ לגשת אליו קרוב קרוב. מילא, עדיין לא התייאשתי; יום אחד, כשיהיה בידי מלוא הסכום לתשלום החוב שהורי חייבים לו - כנראה, בעוד חמש שש שנים - אעשה את המעשה הזה ויהי'מה. אחתוך וחסל. אבל בינתיים אני מוכרח לקום, הלוא הרכבת שלי יוצאת בחמש."

והוא הציץ אל השעון המעורר המתקתק על הארון. "אלי שבשמים!" אמר בלבו. השעה היתה שש וחצי והמחוגים הוסיפו להתקדם להם בשקט, כבר היה אפילו אחרי שש וחצי, כמעט שש ארבעים וחמש. הייתכן שהשעון לא צילצל? היה אפשר לראות מהמיטה שהוא כוון כראוי לשעה ארבע; ואין ספק שאף צילצל. כן, אבל איך ייתכן שישן שנת ישרים בלי להתעורר מצלצול מרעיד רהיטים שכזה? אמנם שנת ישרים לא ישן דווקא, אבל שינה עמוקה ישן גם ישן, מן הסתם. ומה יעשה עכשיו? הרכבת הבאה יוצאת בשבע; כדי להגיע אליה בזמן יהיה עליו למהר כמשוגע, ואוסף הדוגמאות עדיין אינו ארוז והוא עצמו אינו מרגיש רענן וקל תנועה כלל ועיקר. וגם אם יגיע אל הרכבת, עתיד המנהל להמסיר עליו אש וגופרית, כי השמש של בית-המסחר הלוא חיכה על יד הרכבת של חמש ומומן דיווח על היעדרו. היצור הזה הוא כלי שרת בידי המנהל, אין לו לא עמוד שדרה ולא שכל. ומה אם יודיע שהוא חולה? אבל זה יהיה מביך וחשוד מאוד, כי בכל חמש שנות עבודתו לא היה גרגור חולה אפילו פעם אחת. המנהל בוודאי יבוא ואתו רופא קופת-החולים, יוכיח את הוריו על עצלותו של בנם ויסתום את כל

הטענות בהסתמכו על הרופא הזה, הסבור ממילא שאין בעולם אלא אנשים בריאים לחלוטין, שפשוט לא אוהבים לעבוד. ובמקרה הזה, בעצם, האם לא יצדק במקצת? ואכן, חוץ מן הישנוניות, שלאחר השינה הארוכה באמת לא היתה במקומה, חש גרגור בטוב ואף היה לו תיאבון בריא מאוד.

עוד הוא שוקל בבהילות את כל הדברים האלה ואינו יכול לגמור בדעתו לקום מהמיטה - הרגע צילצל השעון שש ארבעים וחמש - נשמעה נקישה זהירה על הדלת שמאחורי מיטתו. "גרגור", קרא קול - זה היה קולה של אמו - "כבר שש ארבעים וחמש. לא התכוונת לנסוע?" הקול הרך הזה! גרגור נבהל לשמע קולו המשיב לה, שאמנם היה בלי ספק קולו הקודם, אבל התערבב בו, כעולה מלמטה, איזה ציוץ כאוב לא נכבש, שהשאיר את המילים בבהירותן רק ברגע הראשון, ואז שיבש את הדן כל-כך עד שלא ידעת עוד אם שמעת אותן היטב. גרגור ביקש לענות באריכות ולהסביר הכל, אבל בנסיבות האלה הצטמצם ואמר רק: "כן, כן, תודה, אמא, מיד אני קם." בשל דלת העץ לא נשמע בחוץ, כנראה, השינוי בקולו של גרגור, כי ההסבר הזה הניח את דעתה של האם והיא הסתלקה לה בגרירת רגליים. אבל השיחה הקצרה הזאת העירה את תשומת לבם של שאר בני המשפחה לכך שגרגור, שלא כצפוי, עודנו בבית, ומיד הקיש האב על אחת הדלתות הצדדיות, נקישה חלשה אבל באגרוף. "גרגור, גרגור", קרא, "מה קרה?" ולאחר שהות קלה חזר והתריע בקול עמוק יותר: "גרגור, גרגור!" ואילו מעבר לדלת הצדדית האחרת קוננה האחות חרש: "גרגור? אתה לא מרגיש טוב? אתה זקוק למשהו?" וגרגור השיב לשני

הצדדים כאחד: "אני כבר מוכן" ועל ידי הגייה קפדנית מאוד ועשיית אתנחתות ארוכות בין מילה למילה התאמץ לסלק מקולו כל שמץ של זרות. והאב אמנם חזר אל ארוחת הבוקר שלו, אבל האחות לחשה: "ג'ג'גור, פתח את הדלת, אנא." ואולם ג'ג'גור אף לא העלה בדעתו לפתוח את הדלת, אדרבה, הוא בירך על מנהג הזהירות שסיגל לו מנסיעותיו, לנעול גם בבית את כל הדלתות ללילה.

קודם כל רצה לקום בשקט ובאין מפריע, להתלבש, ובייחוד, לאכול את ארוחת הבוקר שלו, ורק אז לשקול מה הלאה, שכן במיטה, כך התברר לו, לא יוליכוהו מחשבותיו לשום תכלית של ממש. הוא נזכר שלא פעם כבר חש במיטתו איזה מיחוש קל שאולי נגרם מתנוחה לא מוצלחת, ואחר-כך, לאחר שקם, התברר שלא היה אלא פרי דמיונו, ועכשיו היה סקון לדעת איך יתפוגגו בהדרגה התעוועים של היום. לא היה לו כל ספק בכך שהשינוי בקולו אינו אלא מבשרה של הצטננות הגונה, מחלה שסוכנים-נוסעים מועדים לה תמיד. להשליך את השמיכה היה קל ופשוט; לא היה לו אלא להתנפח קצת ומיד צנחה מאליה; אבל ההמשך נהיה לו קשה, בייחוד בגלל רוחבו המופלג. כדי להזדקף היו נחוצות לו זרועות וידיים; אבל במקומן היו לו רק הרגליים הזעירות המרובות, שהתנועעו בלי הרף תנועות שונות ומשונות ואף לא היתה לו כל שליטה עליהן. כשרצה לכופף רגל אחת היתה זו מקדימה ומתמתחת תחילה; וכשהצליח סוף סוף לעשות בה את מה שביקש לעשות, היו חברותיה, שבינתיים כאילו קורא להן דרור, נתקפות קדחת של פעלתנות מכאיבה. "העיקר לא לשכב סתם כך

במיטה, " אמר גרגור לעצמו.

תחילה ביקש לרדת מהמיטה בפלג גופו התחתון, אבל התברר שאת הפלג התחתון הזה, שעדיין לא ראה אותו, אגב, ואף לדמות לו את צורתו לא יכול בעצם, קשה מדי להזיז; הכל התנהל לאט כל-כך; וכשכבר כמעט יצא מגדרו והדף את עצמו קדימה בכל כוחו בלי להיזהר, בחר בכיוון הלא-נכון ונחבט בעוצמה במשענת שלמרגלות המיטה, ומן הכאב הצורב שחש, למד שפלג גופו התחתון דווקא הוא אולי הרגיש מכולם ברגע זה.

על כן ביקש להוריד מהמיטה תחילה את פלג גופו העליון וסובב את ראשו בזהירות אל שפת המיטה. הדבר הזה עלה יפה דווקא, והגוף כולו, על אף רוחבו וכובדו, פנה וסב לבסוף לאטו אחרי הראש. אבל כשהיה סוף סוף ראשו באוויר, מחוץ למיטה, חשש לנוע כך הלאה, שכן אם יפיל את עצמו בדרך זו, יוכל רק נס להציל את ראשו מפציעה. ועכשיו דווקא אסור לו לאבד את הכרתו בשום פנים; מוטב אפוא שיישאר במיטה.

ואולם לאחר ששב והתאמץ וחזר באנחת רווחה אל תנוחתו הקודמת, ושוב ראה את רגליו הועירות נלחמות זו בזו אולי אף ביתר שאת, ולא מצא דרך להרגיע ולהשליט סדר בהשתוללות הזאת, חזר ואמר בלבו שבשום אופן לא יוכל להישאר במיטה, וש אם יש ולו תקווה קלושה ביותר שיצליח להיחלץ מהמיטה, יעשה בחוכמה אם יקריב הכל לשם כך. ועם זה גם לא שכה להזכיר לעצמו מפעם לפעם שמחשבה שקולה ומיושבת טובה שבעתיים מהחלטות נואשות. ברגעים כאלה מיקד את עיניו כמיטב יכולתו בחלון, אלא שמראהו של ערפל הבוקר,

שהסתיר אפילו את עברו האחר של הרחוב הצר, לא היה בו למרבה הצער כדי לנסוך בו מידה יתרה של ביטחון ומרץ. "כבר שבע", אמר בלבו לשמע עוד צלצול של השעון המעורר, "כבר שבע ועדיין ערפל כזה." ושעה קלה שכב לו בשקט, נושם קלות, כמצפה אולי שהדממה הגמורה תשיב על כנו את מצב הדברים האמיתי והמובן מאליו.

אבל אז אמר בלבו: "לפני שיצלצל השעון שבע ורבע אני חייב להיות כולי מחוץ למיטה ויהימה. עד אז, אגב, גם יבוא מישהו מבית המסחר לשאול עלי, כי את בית המסחר פותחים לפני שבע." והוא התכוון לטלטל את גופו למלוא אורכו בקצב אחיד אל מחוץ למיטה. אם יפיל את עצמו כך מהמיטה קרוב לוודאי שהראש, שהתכוון להחזיק אותו זקור היטב בעת הנפילה, לא ייפגע. הגב נראה קשה, והיה מקום להניח שלא יינזק מהנפילה על השטיח. את החשש הגדול מכל עוררה בו המחשבה על הרעש החזק שבוודאי יישמע ויעורר מן הסתם דאגה, אם לא בהלה, מאחורי כל הדלתות. ואף על פי כן היה עליו להעז ולעשות מעשה.

כשכבר בלט גרגור מהמיטה כדי מחציתו - השיטה החדשה היתה בגדר משחק ולא מאמץ דווקא: לא היה לו אלא לנדנד את עצמו בתנופה קלה שוב ושוב - עלה בדעתו כמה קל היה הכל אילו בא מישהו לעזרתו. שני אנשים חזקים - הוא חשב על אביו ועל המשרתת - היו מספיקים בהחלט; כל מה שהיה עליהם לעשות הוא לתחוב את זרועותיהם אל מתחת לגבו המקומר, לחלץ אותו כך מהמיטה, להתכופף ומשאם בידיהם, ואז רק לחכות בסבלנות ובוהירות עד שיגמור להתהפך אל הרצפה, ששם, יש

לקוות, יהיו לו הרגליים הזעירות בנות שימוש. ואולם, גם אם מתעלמים מזה שהדלתות נעולות - האם באמת כדאי לו לקרוא לעזרה? על אף מצוקתו הגדולה לא יכול שלא לחייך למחשבה הזאת.

כשכבר התקדם כל-כך עד שכאשר הגביר את נדנודו התקשה לשמור על שיווי משקלו, וכבר היה עליו גם להזדרז ולהכריע כך או כך, כי רק חמש דקות נותרו עד שבע ורבע - נשמע פתאום צלצול הפעמון של דלת הכניסה. "מישהו מבית-המסחר," אמר בלבו וכמעט קפא תחתיו, אם כי רגליו הזעירות פיוזו אף ביתר מהירות. רגע קל שררה דממה גמורה. "הם לא פותחים," אמר גרגור בלבו מתוך איזו תקוות שווא. אבל אז ניגשה כמובן המשרתת כמו תמיד בצעדים איתנים אל הדלת ופתחה אותה. גרגור שמע רק את מילת הברכה הראשונה של הבא ומיד ידע מי הוא: סגן המנהל בכבודו ובעצמו. למה נגזר על גרגור לעבוד בחברה שכל התרשלות של מה בכך מעוררת שם מיד את הגדול בחשדות? האומנם כל העובדים, כולם עד אחד, לא שווים כלום, האם אין בהם גם אדם אחד נאמן וצייתן, שדי לו שהחסיר מעבודתו שעות בוקר אחדות וכבר נטרפת עליו דעתו מרוב נקיפות מצפון, עד כדי כך שאין לו כוח לקום ממיטתו? האם באמת לא יכלו להסתפק בשליחת אחד המתלמדים כדי לברר - אם בכלל נחוץ כל הבירור הזה - כלום היה צורך שיבוא סגן המנהל בכבודו ובעצמו, וכלום היה צורך להראות כך לכל המשפחה החפה מאשמה, שבחקירת העניין החשוד הזה אפשר לסמוך אך ורק על תבונתו של סגן המנהל? ואז, לא מתוך החלטה נכונה דווקא אלא בעיקר מתוך ההתרגשות שעוררו בו ההרהורים

האלה, השליך גרגור את עצמו מהמיטה במלוא התנופה. נשמעה חבטה רמה, אבל לא רעש של ממש. השטיח מיתן קצת את עוצמת הנפילה וגם הגב היה גמיש יותר מששוער גרגור, וכך היה הצליל עמום ולא מהדהד ביותר. רק על הראש לא נזהר די והוא ספג מכה; גרגור סובב אותו ושיפשף אותו בשטיח מרוב כאב ורוגז.

"משהו נפל שם בפנים," אמר סגן המנהל בחדר שמשמאל. גרגור ניסה לתאר לו אם גם לסגן המנהל לא יכול לקרות דבר דומה לזה שקרה היום לו; הלוא אין להכחיש שהאפשרות עצמה קיימת. ואולם, כמו בתשובה גסה לשאלה הזאת, צעד עכשיו סגן המנהל בחדר הסמוך כמה צעדים נמרצים ונעלי הלפה שלו חרקו. מהחדר שמימין לחשה האחות, להודיע לגרגור: "גרגור, סגן המנהל פה." "אני יודע," אמר גרגור בינו לבינו; אבל להרים את קולו כך שיגיע לאוזני האחות לא העז.

"גרגור," אמר עכשיו האב מהחדר שמשמאל, "האדון סגן המנהל בא והוא מבקש לדעת למה לא נסעת ברכבת הבוקר. אנחנו לא יודעים מה לומר לו. והוא גם מבקש לדבר אתך אישית. תפתח בבקשה את הדלת. הוא ודאי יואיל בטובו לסלוח על אי-הסדר שבחדר." "בוקר טוב, מר סמסה," נכנס סגן המנהל לתוך דבריו ואמר בחביבות. "הוא לא מרגיש טוב," אמרה האם לסגן המנהל בעוד האב מוסיף לדבר על יד הדלת, "הוא לא מרגיש טוב, תאמין לי, אדוני סגן המנהל. אחרת לא ייתכן שגרגור יאחר לרכבת! הלוא חוץ מהעבודה אין לו לבחור שום דבר בראש. אני כבר כמעט כועסת עליו שהוא אף פעם לא יוצא בערב

ה'ס"א

עד מהרה גילה שאינו יכול עוד לזוז כלל. הוא לא השתומם על כך, אדרבה, לפלא היה בעיניו שעד כה אכן הצליח לנוע על הרגליים הדקיקות האלה. חוץ מזה הרגיש די בנוח. אמנם כל גופו כאב, אבל נדמה לו שהכאבים נחלשים והולכים מעט-מעט ולבסוף יחלפו כליל. בתפוח הרקוב שבגבו ובאזור המודלק שסביבו, המכוסה כולו אבק רך, כמעט לא חש עוד. במשפחתו נזכר באהבה ובכמירת לב. ואפשר שהיה נחרץ אף יותר מאחותו בדעתו שהוא חייב להיעלם. במצב זה של הרהורים ריקים ושלווים היה שרוי עד שצילצל שעון המגדל שלוש לפנות בוקר. והוא עוד ראה את היום המתבהר והולך מעבר לחלון. ואז נשמט ראשו וצנח שלא מרצונו, ומנחיריו יצאה רפה נשימתו האחרונה.

כשבאה המנקה בבוקר השכם - מרוב און וחיפזון היתה טורקת את הדלתות בכוח כה רב, אף שכבר הפצירו בה וחזרו והפצירו שתחדל מזה, עד שמרגע בואה שוב לא היה אפשר לישון בשקט בדירה כולה - לא השגיחה תחילה בשום דבר מיוחד בביקורה הקצר הקבוע אצל ג'רגור. סבורה היתה שבכוונה הוא רובץ לו ככה בלי נוע ומעמיד פני נעלב; בעיניה לא היה טיפש כלל וכלל. מאחר שהיה בידה במקרה המטאטא הארוך, ניסתה לדגדג בו את ג'רגור כדי שיזוז מהדלת. לאחר שגם זה לא הועיל, התרגזה ונגחה אותו בו קלות, ורק לאחר שהזיזה אותו ממקומו בלי שיתנגד כלל, נדרכו חושיה. כשהתברר לה מיד המצב לאמיתו, פערה את עיניה ופלטה שריקה קלה, אבל לא התמהמהה עוד אלא פתחה בתנופה את דלת חדר השינה וקראה בקול גדול אל תוך החשכה: "בואו תראו, הוא התפגר; שוכב לו פה

כולו פגר מת!"

בני הזוג סמסה ישבו זקופים על מיטתם והיה עליהם להתגבר תחילה על הבהלה שגרמה להם המנקה קודם שתפסו את הודעתה. אבל אז קמו האדון והגברת סמסה בחיפזון מהמיטה, איש מעברו, האדון סמסה הטיל את השמיכה על כתפיו, הגברת סמסה יצאה ורק כתוגת הלילה לעורה; כך נכנסו השניים אל חדרו של גרגור. בינתיים נפתחה גם דלת חדר האורחים, שמאז בוא הדיירים היתה גרטה ישנה שם; היא היתה לבושה כולה, כאילו לא ישנה כלל, והדבר ניכר כמדומה גם מחיוורון פניה. "מת?" אמרה הגברת סמסה ותלתה מבט שואל במנקה, הגם שיכלה לבדוק הכל בעצמה ואף להיווכח בזאת בלי בדיקה. "הייתי אומרת," אמרה המנקה וכהוכחה דחפה את גווייתו של גרגור במטאטא עוד מרחק הגון הצדה. הגברת סמסה עשתה תנועה כמבקשת לעצור את המטאטא, אבל לא עצרה אותו. "אם כך," אמר האדון סמסה, "עכשיו אנחנו יכולים להודות לאלוהים." הוא הצטלב ושלוש הנשים עשו כמוהו. גרטה, שלא גרעה עין מהגווייה, אמרה: "תראו כמה רזה הוא היה. כמובן, הרי מזמן הפסיק לאכול. האוכל היה יוצא מהחדר בדיוק כמו שנכנס." ואמנם גופו של גרגור היה שטוח ויבש לחלוטין, דבר שניכר רק עכשיו בעצם, שכן רגליו הקטנות לא הגביהו אותו עוד וגם לא היה שום דבר אחר שימשוך אליו את העין.

"בואי, גרטה, תיכנסי אלינו לרגע," אמר הגברת סמסה בחיוך נוגה, וגרטה הביטה עוד פעם אחת לאחור על הגווייה והלכה אחרי הוריה אל חדר השינה. המנקה סגרה את הדלת ופתחה לרווחה את

החלון. על אף שעת הבוקר המוקדמת כבר נמהלה מעט חמימות באוויר הקריר. שהרי כבר היה סוף חודש מרץ.

שלושת הדיירים יצאו מחדרם ועיניהם התמהות חיפשו את ארוחת הבוקר שלהם. שכחו אותם. "איפה ארוחת הבוקר?" שאל בתרעומת האדון האמצעי את המנקה. ואולם זו הגישה את אצבעה אל פיה ובתנועה חפוזה ואילמת הזמינה את האדונים להיכנס אל חדרו של גרגור. והם אמנם נכנסו ונעמדו סביב גוויתו של גרגור, ידיהם בכיסי מקטורניהם המרופטים מעט, בחדר שבינתיים כבר הואר כולו.

ואז נפתחה דלת חדר השינה והאדון סמסה הופיע בבגדי השרד שלו, ורועז האחת שלובה בזרועה של אשתו והאחרת בזרועה של בתו. שלושתם ניכר בהם שבכו מעט. גרטה כבשה מפעם לפעם את פניה בזרועו של האב.

"תסתלקו מיד מהדירה שלי!" אמר האדון סמסה ובלי להרפות מהנשים הורה על הדלת. "מה זאת אומרת?" שאל האדון האמצעי מבוהל מעט וחייך במתיקות. שני חבריו שילבו את ידיהם מאחורי גבם וחיככו אותם זו בזו בלי הרף, כעולצים לקראת ריב גדול, שבלי ספק יצאו ממנו נשכרים. "בדיוק מה ששמעת," ענה האדון סמסה ופסע בשורה אחת עם שתי המלוות שלו אל הדייר. הלה עמד תחילה דומם והביט אל הרצפה, כאילו נערכים הדברים בראשו בסדר חדש. "אם כן, אנחנו הולכים," אמר ותלה את עיניו באדון סמסה, כאילו נמלא פתאום נמיכות רוח ואפילו להחלטה הזאת הוא מבקש רשות מחדש. האדון סמסה רק ניענע לו קצרות פעמים אחדות בראשו בעיניים גדולות. והאדון אכן יצא מיד

בצעדים גדולים אל הפרוזדור; שני חבריו כבר עמדו רגע בידיים דוממות והטו אוזן, ועכשיו דילגו אחריו ממש, כחוששים שמא יקדים אותם האדון סמסה וייכנס לפרוזדור לפנייהם וינתק אותם ממנהיגם. בפרוזדור הסירו שלושתם את מגבעותיהם מהקולב, הוציאו את מקלותיהם מִפֶּן המקלות, קדו קידה אילמת ויצאו מהדירה. מתוך אי־אמון שהיה משולל יסוד, כך התברר, יצא האדון סמסה עם שתי הנשים אל מישורת המדרגות; הם נשענו על המעקה וצפו בשלושת האדונים היורדים לאטם, ואף על פי כן בלי להיעצר, בגרם המדרגות הארוך, ובכל קומה נעלמים באיזה עיקול של חדר המדרגות ושבים ונגלים כעבור רגע או שניים; ככל שהוסיפו לרדת כן פחת עניינה של משפחת סמסה בהם, וכשעלה לקראתם שוליית קצבים ועבר על פניהם בגאון והמגש על ראשו, הרפו האדון סמסה והנשים מן המעקה ושבו כולם, כאנשים שרווח להם, אל דירתם.

הם החליטו לנצל את היום הזה למנוחה ולטיול; לא זו בלבד שהיו ראויים להפוגה הזאת בעבודתם, הם אף נזקקו לה בדחיפות. ועל כן ישבו אל השולחן וכתבו שלושה מכתבי התנצלות - האדון סמסה להנהלה שלו, הגברת סמסה למעבידיה וגרטה לבעל החנות. בשעה שכתבו, נכנסה המנקה להודיע שסיימה את עבודת הבוקר שלה והיא הולכת. תחילה רק ניענעו שלושת הכותבים בראשיהם ולא הביטו אליה כלל, ורק כשהוסיפה לעמוד לה שם ולא הסתלקה, הרימו אליה ברוגז את עיניהם. "ובכן?" שאל האדון סמסה. המנקה עמדה בפתח וחיכה, כאילו יש בפיה בשורה משמחת מאוד למשפחה, אבל עד שלא יפנו אליה בשאלות מפורשות לא תבשר

להם אותה. נוצת היען הקטנה הזקופה כמעט שעל כובעה, שכבר הרגיזה את האדון סמסה כל ימי שירותה אצלם, נעה קלות לכל עבר. "אולי תגידי כבר מה את רוצה?" שאלה הגברת סמסה שהמנקה עדיין כיבדה אותה יותר משכיבדה את האחרים. "כן," ענתה המנקה וצחוקה הלבבי לא הניח לה תחילה להמשיך לדבר, "או זהו, בעניין הסילוק של הדבר ההוא משם, אין לכם מה לדאוג. זה כבר מסודר." הגברת סמסה וגרטה נרכנו אל מכתביהן, כמבקשות להמשיך לכתוב; האדון סמסה, שראה שהמנקה מתכוונת להתחיל עכשיו לתאר הכל בפרטי פרטים, הושיט את ידו ועצר בעדה בתקיפות. וזו, כיוון שנאסר עליה לספר, נזכרה שהיא ממהרת מאוד וקראה בעלבון גלוי: "שלום לכם," ופנתה לאחור בפראות ויצאה מהדירה בטריקת דלת נוראה.

"בערב נפטר אותה," אמר האדון סמסה, אבל לא אשתו ולא בתו לא השיבו לו, כי המנקה שוב הוציאה אותן כנראה מהשלווה שהגיעו אליה זה לא כבר. הן קמו וניגשו אל החלון ועמדו להן שם חובקות זו את זו. האדון סמסה פנה אליהן על כיסאו וצפה בהן שעה קלה בשתיקה. ואז קרא: "אולי תבואו כבר. די, מה שהיה היה. ותתחשבו קצת גם בי." הנשים נענו לו מיד, וחשו אליו לחבקו וללטפו, וסיימו מהר את מכתביהן.

אחר-כך יצאו שלושתם מהדירה יחדיו, דבר שלא עשו זה חודשים מספר, ונסעו בחשמלית אל מחוץ לעיר, אל חיק הטבע. הקרון, שהיו בו לבדם, היה מוצף אור שמש חמים. הם ישבו להם מתרווחים במושביהם ושוחחו על הסיכויים לעתיד, והנה התברר שבדיקה מעמיקה יותר מגלה שאין הם רעים

כלל וכלל, שכן שלוש המשרות שלהם, שעד כה, למען האמת, עוד לא הקרו כלל זה את זה בעניינן, מוצלחות מאוד, ובייחוד, מבטיחות רבות. השיפור המיידני העיקרי במצב יושג כמוכן בנקל על ידי החלפת הדירה; הם החליטו לקחת להם עכשיו דירה קטנה וזולה יותר, אבל בסביבה טובה יותר, ובכלל, שימושית יותר מדירתם הנוכחית, שגרגור הוא שבחר אותה בשעתו. עודם מפטפטים להם ככה התבוננו האדון והגברת סמסה בבתם המתמלאת חיים מרגע לרגע, ובעת ובעונה אחת עלה בדעת שניהם שעל אף כל הצרות, שהתווירו את לחייה, פרחו לאחרונה והיתה לנערה יפה ומפותחת. ועתה דיברו פחות וכמעט בלי משים נדברו זה עם זה במבטיהם, עלה בדעתם שהנה בא הזמן גם להפש לה בעל הגון. וכשהגיעו אל מחוז חפצם ובתם קמה ראשונה ומתחה את גווה הצעיר, ראו בזה כמין אישור לחלומותיהם החדשים ולכוונותיהם הטובות.

מקראנית: אילנה החרימן

ברנר קפקא

קולטת עיט לוגר

היאנה של ינג

[בבית הכנסת שלנו]

בבית הכנסת שלנו חיה חיה שגודלה כגודל הסמור, בערך. לעתים קרובות אפשר לראות אותה היטב, היא מניחה לבני אדם להתקרב אליה עד למרחק של כשני מטרים. צבעה כחול-ירוק בהיר. בפרוותה עדיין לא נגע איש ולכן אי אפשר לומר עליה דבר, כמעט מתבקש לטעון שצבעה האמיתי של הפרווה אף הוא אינו ידוע, אולי אין הצבע הנראה לעין אלא צבעם של האבק והטיח שדבקו בה, ואמנם דומה הוא לצבעם של קירות בית הכנסת מבפנים, רק בהיר קצת יותר. מלבד היותה פחדנית מאוד, היא חיה שקטה מאין כמוה, שאינה מבקשת אלא לשבת במנוחה; לולא החרידו אותה מרבצה לעתים קרובות כל כך קרוב לוודאי שכמעט לא היתה משנה את מקומה, המקום החביב עליה הוא השבכה של עזרת הנשים, בהנאה גלויה היא נאחזת בטפריה במארג השבכה, מתמתחת ומשקיפה מטה על אולם התפילה, נראה שהתנוחה הנועזת הזאת נעימה לה, אבל השמש הצטווה שלא להניח לחיה בשום אופן להישאר על השבכה, לבל תתרגל אל המקום הזה, שכן זאת אין להרשות בגלל הנשים, שפחדות מן החיה. למה הן פחדות, דבר זה אינו ברור. אכן, במבט ראשון היא נראית מבהילה, כיחוד צווארה הארוך, פרצופה

משולש הצלעות, השיניים העליונות המזדקרות לפנים בזווית כמעט ישרה, ושורה של זיפים ארוכים, בהירים, על שפתה העליונה, מעל לשיניים, קשים מאוד כלי ספק, כל אלה עשויים להבהיל, ואולם אי אפשר שלא להיווכח כעבור זמן קצר שכל הבהלה המדומה הזאת אין בה ממש. קודם כל, החיה הלא מתרחקת מבני אדם, חששנית היא יותר מחיית יער ואינה קשורה כמדומה אלא לבניין, ואסונה הפרטי הוא מן הסתם שהבניין הזה הוא בית כנסת דווקא, היינו מקום הומה מאוד לפרקים. אמנם אילו הכינה החיה לשון בני אדם היה אפשר לנחמה ולומר לה שקהילת העיירה ההררית שלנו קטנה והולכת משנה לשנה וכבר עכשיו היא מתקשה לעמוד בהוצאות הכרוכות בהחזקת בית הכנסת. לא מן הנמנע הוא שבעוד זמן מה יהפוך בית הכנסת לאסם תבואה או למשהו דומה, ואז תזכה החיה למנוחה החסרה לה כעת להוותה.

בעצם, רק הנשים פוחדות מהחיה, את הגברים היא חדלה לעניין מזמן, אבות הראו אותה לבניהם, ראו אותה שוב ושוב עד שלבסוף לא נפנו עוד כלל להסתכל בה, ואפילו הילדים שרואים אותה בפעם הראשונה אינם משתוממים עוד. היא נהייתה חיית הבית של בית הכנסת, למה שלא תהיה לבית הכנסת חיית בית מיוחדת, שאין למצוא כמוה בשום מקום אחר? לולא הנשים ספק אם עדיין היו יודעים על קיומה של החיה. אבל אפילו הנשים אינן פוחדות ממנה באמת, ואכן משונה היה אילו פחדו מחיה כזאת יומיום, שנים, עשרות שנים. אמנם הן

טוענות לזכותן שלרוב החיה קרובה אליהן הרבה יותר מאשר אל הגברים, וזה נכון. אל הגברים אין היא מעיזה לרדת ועל הרצפה עור לא נראתה מעולם. כשאין מניחים לה להגיע אל השכבה של עזרת הנשים, היא שוהה לכל הפחות על הקיר שממול, באותו הגובה. יש שם כרכוב צר מאוד, כל רוחבו פחות משתי אצבעות, שנמשך ומקיף את בית הכנסת משלושה צדדים, ועל הכרכוב הזה החיה רצה לפעמים חרש הלוך ושוב, אבל לרוב היא רוכצת לה כשקט במקום אחד מסוים, מול הנשים. כמעט לא ייאמן באיזו קלות היא מצליחה להשתמש בדרך הצרה הזאת, והאופן שבו היא סבה לאחור שם למעלה לאחר שהגיעה אל הקצה, הוא מחזה שכדאי לחזות בו, כי החיה הרי כבר זקנה מאוד, ובכל זאת אין היא מהססת לזנק לאוויר, זינוק נועז שבנועזים שאף אינו נכשל לעולם, ומיד היא מסתובבת באוויר וסבה ורצה בכיוון הנגדי, ואף על פי כן, לאחר שראית זאת פעמים אחרות אתה שבע ושוב אין לך סיבה להוסיף וללטוש לשם עיניים בלי הרף. ואכן לא פחד ולא סקרנות הם שמביאים את הנשים לידי התרגשות, אילו היו שקועות יותר בתפילה אולי היו שוכחות את החיה מכל וכל, ואמנם הנשים הארוקות היו שוכחות אותה אילו הרשו זאת חברותיהן, שהן הרוב הגדול, אבל הללו מבקשות תמיד למשוך אליהן את תשומת הלב והחיה היא להן אמתלה רצויה לצורך זה. אילו יכלו ואילו העזו היו מפתות את החיה להתקרב אליהן עוד, כדי שתוכלנה להיבהל אף יותר. אבל האמת היא שהחיה אינה להוטת כלל להתקרב אליהן, כשאין

תוקפים אותה אין לה עניין לא בגברים ולא בנשים, יותר מכל היתה רוצה מן הסתם להישאר במסתור שבו היא שוהה בשעות שמחוץ לשעות התפילה, כנראה איזה חור בקיר, שעדיין לא גילינו אותו. רק כשהתפילה מתחילה היא נבהלת מהרעש ומופיעה, היא רוצה לראות מה קרה, רוצה לעמוד על המשמר, רוצה להיות חופשייה, כדי שתוכל להימלט, מרוב פחד היא מגיחה החוצה, מתוך פחד היא עושה את מעשי הלוליינות שלה ואינה מעיזה להסתלק עד תום התפילה. ואם היא מעדיפה להיות למעלה אין זה אלא מפני ששם היא הכי בטוחה, כמוכן, ואין לה מקומות נוחים לריצה יותר מן השבכה והכרכוב, אבל לא תמיד היא שם, כלל וכלל לא, לפעמים היא גם יורדת נמוך יותר, אל הגברים, הפרוכת של ארון הקודש תלויה על מוט פליז נוצץ והחיה נמשכת אליו, כמדומה, לא פעם היא מתגנבת לשם, אבל שם היא שקטה תמיד, וגם אם היא על יד ארון הקודש ממש, אי אפשר לומר שהיא מפריעה, דומה שהיא מביטה, בעיניה המבריקות, הפקוחות תמיד ואולי נטולות עפעפיים, אל קהל המתפללים, אבל אין ספק שאינה מסתכלת באיש אלא רק צופה לגלות את הסכנות המאיימות עליה, לפי תחושתה.

מן הבחינה הזאת היה נדמה, עד לפני זמן קצר על כל פנים, שאין היא נבונה הרכה יותר מן הנשים שלנו. כי מפני אילו סכנות יש לה לחשוש? מי חושב לגעת בה לרעה? כלום אין מניחים אותה לנפשה זה שנים רבות? הגברים אינם נותנים כלל את דעתם על נוכחותה ורוב

הנשים ודאי יצטערו מאוד אם תיעלם. ומאחר שהיא החיה היחידה בבית, אין לה כל אויב. זאת היתה יכולה כבר להבין סוף־סוף במשך השנים. וגם אם התפילה ושאונה עשויים להבהיל את החיה מאוד, הלא הם חוזרים ונשנים תמיד בקביעות וברציפות, מתונים בימים רגילים וקולניים יותר בימי חג, גם החיה הכי פחדנית כבר היתה יכולה להתרגל לזה, בייחוד כשהיא רואה שהרעש אינו של רודפים אלא רעש שאינו נוגע לה כלל. ובכל זאת הפחד הזה. האם הוא זכר ימים שעברו מכבר או נבואת לב לקראת ימים שיבואו? אולי יודעת החיה הזקנה הזאת יותר ממה שיודעים שלושת הדורות המתכנסים בכל פעם בבית הכנסת?

מספרים שלפני שנים רבות באמת ניסו לגרש את החיה. אמנם אפשר שנכון הדבר, אבל קרוב יותר לוודאי שהסיפורים האלה אינם אלא פרי הדמיון. עם זאת, ידוע בוודאות כי בימים ההם דרשו וחקרו אם ישיבתה של חיה כזאת בבית התפילה מותרת על פי החוק הדתי. נשמעה חוות דעתם של כמה רבנים ידועים, הדעות היו חלוקות, הרוב צידדו בגירוש ובחנוכת בית התפילה מחדש. ואולם קל היה לצוות מרחוק, בפועל הרי לא היה אפשר לגרש את החיה.